257/ 1

1979 X, 27

Г. Паликрушева:

Везови во Горна Преспа

Везови во Горна Преспа

Во Горна Преспа се ретко можат да се видат везени и плетени работи. Можат само ретко да се сретне везен рокав почесто, додека убаво плетените шарени горапи и калци се сосема голема реткост. Сега веќе жените сосема не се занимаваат со везење на кошули и шарење на горапи и доколку нешто може да се најде тоа само кај жените од средна возраст кои што тие работи ги чуваат во ковчезите и кај постарите жени. Што се однесува до шарени горапи и калци во цела Горна Преспа успеав само во две села и тоа крајните Коњско и Стење да најдам две-три пара плетени горапи и само еден пар калци. Но и само тие два-три примерка од кои што едниот беше исшаран со шарка наречена „арапланче" а двете со шарата „чамчињата" зборуваат дека само пред десетина години овој крај е бил извонредно богат со многу убави шари. Калците претставуваат всушност вретена горапи само без стапало кои што се носат под горапите и се плетат секогаш од памук за разлика од последните кои што се плетат од волна. Калците се обично бели и се шараат со црвена, зелена и жолта боја. Горапите Горапите пак се обично црни исшарани со црвено и зелено кои што доминираат и бело и жолто кои се појавуваат само понекогаш. Најубави горапи и калци имало во селото Коњско и воопшто во Долна Преспа одекаде што најповеќе земале мустра. Веќе и горапите шарени и калците се исфрлени сосема од употреба.

Најчесто можат да се сретнат везени рокави и тоа кај некои постари жени или пак во ковчезите каде што се појават отсечени само ракавите. Најповеќе везот од роковите се среќава кога [illegible] на горап[illegible]

или пак како крпа за миење на садови. А и во кошку име некои запазени на детски кошули така тие не се носат, а тој која ќе ја употребува кошулата, тие го одсечуват везениот дел од раковите. По оваа причина само уште неколку години и везените ракови во тој дел на Преспа сосеме ќе изчезнат.

Раковите се везени на долниот крај и вуштимие составени од три реда единечни квадрати, од кои што првиот ред т.е. оној кој што се повоѓа на ивицата на раковот се протега по целата ивица, вториот се повоѓа во средината на раковот, а само на 1-2 см над првиот ред и е извезен на нешто повеќе од половината од првиот ред. Но не може да се каже дека секогаш од двете страни едниот ред е за нешто покусо помал од другиот, затоа што тука баш нема некоја претензија за симетрија и на двете страни а нешто се среќава од едната страна само малку вториот да е пократок од првиот додека од другата сосема е кратка. Бројот на редовите на раковот може да биде или со три или две реда, но ракови само со еден ред или повеќе од два не сум сретнала, но не можам да тврдам дека такви не постојат.

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА
АРХИВ

Квадратчињата од кои што се состои везот на раковите се викаат „ветчиња“. Јасно е дека тој збор е деминутив од зборот ветка (гранче), тоа веројатно е некогаш претставувало гранче но денес сосема се дегенерирало само кај некои од вез може да се примети извесна сличност со гранче, а пак кај коскињата на секое ветче има една цела сосема што на која што кај некои личи на крст а кај некои на мало гранче. Но јас нема се упуштам во подробно во овие прашања за кое што немам доволно материјал. Големината на „ветчињата“ мерила помеѓу $3\frac{1}{2}$ и $1\frac{1}{2}$ см. Но најчесто се среќаваат во големина од 2 см. Тие имаат форма на правилни квадратчиња. Верите сега само во еден иков случај да сретнам „ветче“ во вид на правоаголник кое што во должина имаше околу 6 см. Но тој случај го сретнав само кај една 97 годишна жена во селото Царев Двор и таа раскажуваше дека има скоро 60 години од како тие ветчиња во ивицата крај почнале да изчезну-ват и дека сега се потполно исчезнати.

„Ветчината" се везат на домашно памучно платно со тенко изпредено волна. Постојат само 2 вида везови 1/ бодење кое што се вика и крсти, одговара нешто слично на X слова се везе со конец кој што е бил натреден во 2 жица (конци) 2/ полнење се работи со конец во 2 жици.

Основни бои во везењето се црна и затворено црвена. Исто така се среќаваат слово на темнорозов и зелено и жолто или плаво и жолто. Црвената плавата и зелената се затворени и освен црвената која што се јавува обично во 2–4 нијанси другите се јавуваат обично само како темномодра и темнозелена. Црвеното се јавува во следните нијанси: мрко (темно бордо) кое што е најчесто, црвезина (црвено отворено), вишно (отворено бордо) и црвено [illegible] (вишнено). Тоа се четирите нијанси на црвено кои што ја претставуваат основната боја на везовите во Преспа. Потоа уште една нијанса на црвено тоа е пуфкса (керамидова боја), но таа нијанса ја среќаваме само во големите „ветки" кои што сега се наполно исчезнати, додека во „ветките" со помали формати оваа боја не се среќава.

Плавата боја обично се заместува од една прилично неодредена боја слична на љиљоновата која што се вика морокитна. Зелената се јавува само во една нијанса и тоа како темнозелена, исто така и жолтата се јавува само како лимунова жолта без [illegible] кои [illegible].

При некои „ветки" се применува место црна боја мрка, која што ние е викат вишно. Таа боја се среќава при постарите кошули од [illegible], веројатно да изработувачите на овие кошули се биле победени туѓо, затоа што додека црната боја да се [illegible] боја, до оваа боја се дошло на домашни начин.

Во целиот овој крај волната се бојадисува со купени бои, а црвеното дури се носи во Ресен за бојадисување [illegible] тоа често се [illegible].

Везењето на сите „ветки" почнува со бодење. Тоа се бодзи секогаш само со црна боја, додека [illegible] восток се бодзело и со зелена боја –

ова наизменично еден ред зелено еден црно, но сега тој на-
чин е наполно изчезнато. Прво со црна боја се изводат
квадратчиња, после се изводат внатрешни мали квадратч-
ња и што е „кокче" мештавиње. После браздењето настапува
полнење на внатрешните квадратчиња што се обележени со
црвена боја. После црвената боја се заменува на полнење со
зелено или плаво а на крајот се завршува со жолто. На
понекоја жолта боја: воопшто нема а само црно, црвено,
зелено и плаво. На „вадиците" има на своите ќошиња во
внатрешните квадрати уште помали квадратчиња кои
што се викат „очиња" и обично се везени со жолта боја
а сосем ретко со плаво или зелено.

Освен овие квадратастите „ветчиња" кои што
се среќоват појтовеќе сосема ретко се среќнува
и друг тип на „ветчиње" наречени „кокче" кој што
претставува една врста петкодомести цвет, во распи-
те на кварзат со величина како и кај других
„ветчиња".

АРХИВ

Воопшто земено помеѓу „ветчињата" нема
некоја битна разлика и тие обично се разликуваат
или по величината или по разните нијанси на црве-
ното.

На местата каде што треба да бие сошиен
ракавот и на другата страна од средината се извезу-
ва една испоплетена бразда наречена „чинче". Таа е исполнета
со боите кои што ги имат „ветчињата", напр. наизменич-
но се редат црвена, плаве, зелена и сл.

Шивцата на ракавот е оплетена пак со исти-
те конци и се вика „потпит".

Пан. Никрушев